

комунікативної гнучкості і являється повністю автономним поняттям, которое нуждается в обстоятельном исследовании.

Ключевые слова: профессиональная адаптация, коммуникативная адаптация, оптимизация.

Summary

I.D.Yaroshchuk

Optimization of the Process of Adaptation of Young Specialist of Economic Type to Professionally Communicative Activity

Reasonability of optimization of adaptation of young specialist of economic type to professionally communicative activity is grounded in the article. The essence and structure of communicative adaptation of an economist are determined. It is found out, that communicative adaptation of a specialist of economic type consists of communicative motivation, communicative initiativeness, communicative intellect, communicative tolerance, communicative stress-firmness, communicative flexibility and is a fully autonomous concept which needs the detailed research.

Key words: professional adaptation, communicative adaptation, optimization.

Дата надходження статті:

„20” вересня 2010 р.

УДК 004:37.016:81-028.31

Т.М.ЯСАК,
аспірантка
(м.Київ)

Комп'ютерно орієнтоване навчально-методичне забезпечення уроків української мови у 8-9 класах гімназії

У статті висвітлено особливості змісту й структури авторських програмно-педагогічних засобів. Обґрунтовано психолого-педагогічні переваги й лінгводидактичну доцільність універсальних комп'ютерно орієнтованих навчально-методичних засобів у процесі вивчення синтаксису української мови. Розглянуто методичний аспект застосування запропонованих педагогічних програмних засобів.

Ключові слова: комп'ютерно орієнтоване навчально-методичне забезпечення, програмно-педагогічний засіб, універсальність, синтаксис української мови, навчально-тренувальний і контрольний режими.

Постановка проблеми в загальному вигляді... За умов переходу України до інформаційного суспільства одним із вирішальних чинників модернізації системи освіти є створення нового покоління засобів навчання на основі поєднання сучасних досягнень педагогіки з потужними дидактичними можливостями інформаційних технологій. Перехід на комп'ютерні освітні технології створює умови для розширення інформаційних, методичних і технологічних меж традиційного навчання, збільшення його дидактичних можливостей шляхом урахування сучасних досягнень психологічної науки, підсилення впливу на мотиваційну сферу, створення педагогічних програмних засобів (ППЗ), в яких дотримано методичні, ергономічні та психолого-фізіологічні вимоги.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У науково-методичній літературі знаходимо численні праці зарубіжних дослідників, присвячені проблемі проектування пакетів навчальних програм, таких як Е.І.Виштинецький, Е.А.Власов, А.С.Демушкін, А.О.Кривошеев, Є.Д.Маргуліс, В.М.Мадзігон, Н.Ф.Тализіна, О.В.Соловов, О.В.Співаковський, М.І.Шерман та ін. Серед українських науковців працювали над цією проблемою О.В.Ващук, О.В.Караман, О.М.Моргун, А.І.Підласий, Н.Л.Семенів, Л.В.Скуратівський, М.Г.Стельмахович, Г.Т.Шелехова та ін. Слушно зазначає у своєму дослідженні М.І.Жалдак, що значною перешкодою до широкого впровадження засобів ІКТ в навчальному процесі, якомога швидкого створення і поширення ППЗ є майже повна відсутність відповідного комп'ютерно орієнтованого навчально-методичного забезпечення [1, с.12]. Аналіз наявних програмно-педагогічних засобів з української мови свідчить, по-перше, що на українському ринку освітніх послуг їх представлено ще занадто мало, а по-друге, вони не зовсім задовольняють освітні потреби учнів та вчителів. Це стосується змістовного, діяльнісного та методичного компонентів. З огляду на це, проблема розроблення комп'ютерно орієнтованих навчально-методичних засобів із синтаксису української мови для реалізації функцій навчального процесу є слушною і на часі.

Таким чином, у процесі експериментального навчання нами були розроблені такі авторські електронні дидактичні засоби: „Синтаксичний розбір речення”, „Тестові завдання із синтаксису української мови” та динамічний алгоритм „Розділові знаки у безсполучниковому складному реченні” для практичного їх застосування на уроках вивчення синтаксису у 8-9 класах гімназії.

Формулювання цілей статті... **Мета статті** полягає у висвітленні особливостей змісту й структури запропонованих авторських електронних програм, їх лінгводидактичних аспектів та методики застосування у процесі вивчення синтаксису простого й складного речень.

Вклад основного матеріалу... На сучасному етапі становлення програмного й методичного забезпечення комп'ютерно орієнтованих систем навчання особливо актуальним видається пошук нових підходів — як на рівні ідей, так і на рівні написання програм. Головним завданням створення ППЗ із синтаксису української мови стало доповнення й розширення можливостей традиційних засобів навчання, підвищення ефективності й якості навчально-виховного процесу, активізація пізнавальної діяльності учнів під час засвоєння й закріплення навчального матеріалу із синтаксису простого й складного речень.

Визначальною особливістю сучасного навчання з використанням ІКТ є самостійне формування й зміна дидактичного матеріалу учасниками навчального процесу. Таке навчання проходить під гаслом „орієнтуємось на того, кого навчаємо” [2,с.118]. Звідси випливає, що постає потреба нової ідеології розроблення ППЗ — нового інструментарію, здатного не лише здійснювати ефективно й результативно навчання, але й постійно оновлювати його зміст за рахунок створення і використання нових компонентів, підтримувати індивідуальну траєкторію навчання, забезпечувати істотну інтенсифікацію процесу пізнання [4; 5].

Основною вимогою до програмних продуктів, що розроблялись і впроваджувались нами у навчальний процес, було дотримання дидактичних, методичних, психологічних та ергономічних вимог.

Визначаючи мету, завдання та характер роботи стосовно розроблення програмного засобу, ми керувалися такими педагогічними вимогами:

- відповідність змісту й структури ППЗ лінгводидактичним принципам;
- відповідність чинним навчальним програмам з української мови;
- можливість здійснення тренування, контролю і самоконтролю з негайним зворотним зв'язком;
- оцінювання роботи учнів із зазначенням помилок, надання потрібної довідкової інформації у разі помилкової відповіді;
- відповідність індивідуально-психологічним особливостям учнів;
- зручність у використанні.

Розроблені нами педагогічні програмні засоби „Синтаксичний розбір речень” та „Тестові завдання із синтаксису української мови” являють собою універсальні програмні оболонки, що припускають заповнення їх різноманітним дидактичним змістом. Вчитель, орієнтуючись на інтелектуальні здібності, рівень синтаксичної компетентності учнів певного навчального колективу, враховуючи їх типові помилки, добирає відповідний дидактичний матеріал і вводить його до бази даних електронного дидактичного засобу.

Для доповнення новим навчальним компонентом електронної програми „Синтаксичний розбір речення” треба обрати в меню режим „Редагування”, який є доступним лише після введення вчителем пароля. Кожну уведену для аналізу синтаксичну конструкцію словесник розбирає за членами речення та зазначає повну характеристику даного речення, обираючи синтаксичні ознаки із розгалуженої системи запропонованих усіх можливих синтаксичних характеристик речень шляхом активізації потрібних, та визначає час на синтаксичний розбір даної конструкції у контрольному режимі (Рис.1).

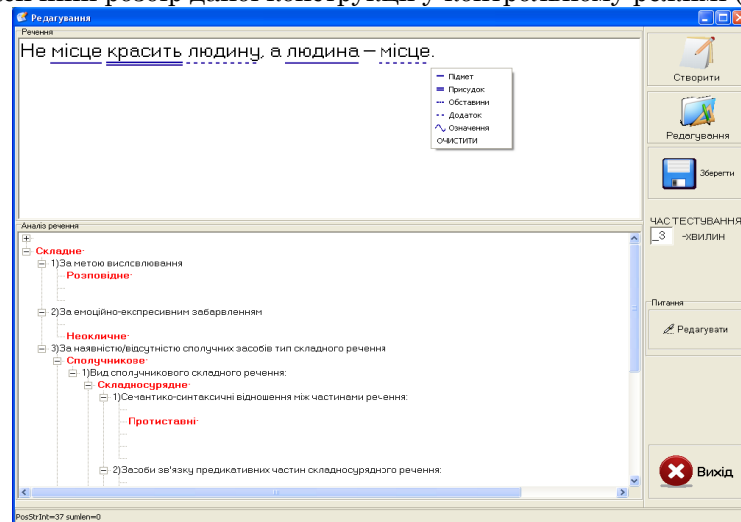

Рис.1. Режим редагування навчально-тренувальної програми „Синтаксичний розбір речення”

Електронна програма функціонує в навчально-тренувальному та контрольному режимах. Робота учня в навчально-тренувальному режимі не обмежується у часі. Кожне завдання негайно оцінюється кольоровим позначенням та звуковими ефектами (за вимогою). Наступна порція завдань щодо синтаксичного аналізу речення пропонується програмою лише після правильного виконання попереднього. Під час роботи з електронною програмою у контрольному режимі фіксуються всі відповіді учня-користувача без негайного їх оцінювання у текстовому полі „Відповідь учня”. Лише після

виконання всієї низки запропонованих завдань програма перевіряє, позначає помилкові відповіді учня користувача червоним, подає правильні варіанти відповідей у текстовому полі „Правильна відповідь” та оцінює роботу користувача за дванадцятибальною системою (Рис.2).

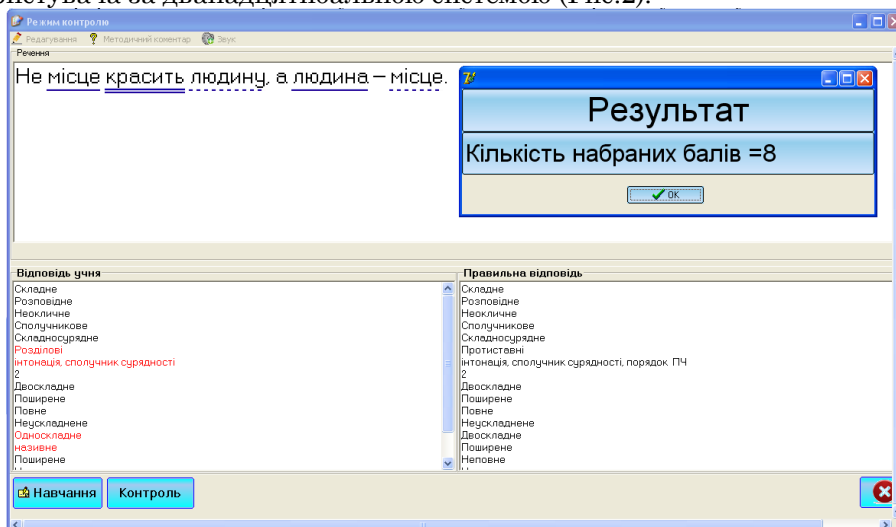

Рис.2. Режим контролю навчально-тренувальної програми „Синтаксичний розбір речення”

Пропоновану програму доцільно застосовувати на уроках закріплення знань і формування вмінь і навичок, перевірки й обліку набутих знань, узагальнення й систематизації вивченого, повторення теми, розділу, дотримуючись принципу педагогічної доцільності. Працюючи з комп’ютерною навчальною програмою, учні оперативно отримують інформацію про правильність чи хибність своїх дій. Такі завдання безпосередньо на комп’ютері виконуються ефективніше, ніж у зошитах, адже їх робота індивідуально контролюється.

У процесі дослідного навчання із застосуванням електронної програми доведено, що значно заощаджується час та механічна енергія учня на користь активізації енергії розумової, підвищується ефективність навчального процесу. Адаптивні можливості ППЗ дозволяють вчителю одночасно працювати з учнями різних рівнів: вони обирають у комп’ютерній програмі потрібну їм форму роботи, рівень складності завдань та працюють в зручному для них режимі, не зазнаючи жодного дискомфорту.

Наступний програмно-педагогічний засіб являє собою електронну програму тестування „Тестові завдання із синтаксису української мови”, яка може функціонувати у двох режимах: тренувальному й контрольному. Завдання диференційовані за рівнями складності та упорядковані за темами. Режим тренажера не передбачає обмежень у часі та дає змогу учневі проаналізувати неправильно виконані завдання. Кожне завдання негайно оцінюється програмою кольоровим позначенням піктограми із номером завдання: зелений колір – правильне виконання, червоний – неправильне. Виконавши неправильно завдання, учень має можливість виконати його ще раз. Режим контролю імітує умови реального іспиту – а отже, містить обмеження у часі та не передбачає аналізу помилок, відразу сигналізує кольором піктограми із номером завдання про правильність чи помилковість виконання завдання. Після закінчення кожного електронного тестування на екран виводиться кількість отриманих учнем балів (Рис.3).

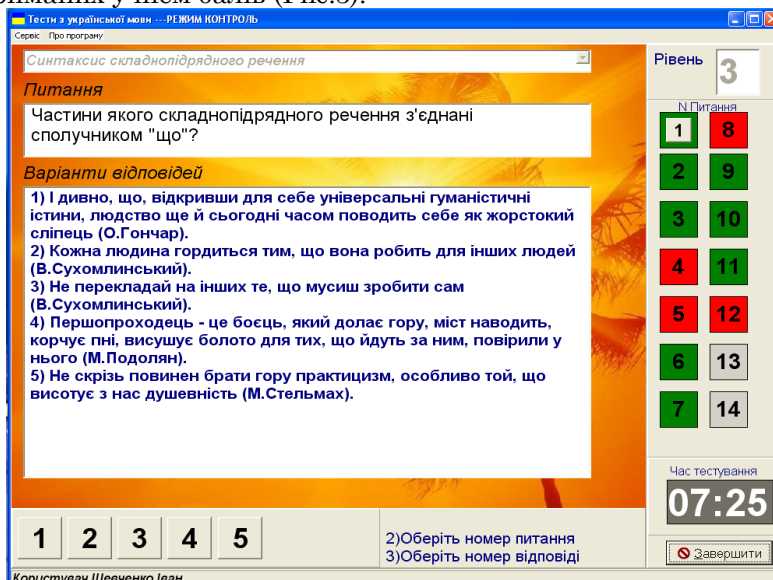

Рис. 3. Вікно електронної програми тестування. Режим контролю.

Перевірити процес виконання учнями тестів вчителю досить зручно, оскільки програма реєструє кожного користувача та фіксує отриману кожним учнем кількість балів за певну тему.

З урахуванням можливостей, що передбачені комп'ютерною програмою, вчитель має можливість редагувати тестові питання, доповнювати програму новими завданнями із зазначенням правильних варіантів відповідей, визнати відведений час на виконання певної навчальної теми (Рис.4).

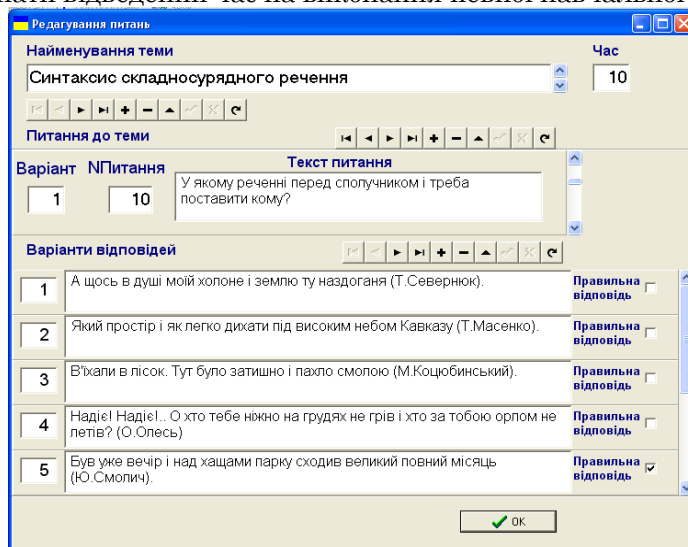

Рис.4. Режим редагування електронної програми.

Функціонування комп'ютерної програми в „універсальному” режимі дозволяє диференціювати тестові завдання для різних навчальних колективів залежно від рівня й ступеня засвоєного учнями мовного матеріалу. Градація складності завдань логічно обумовлює і градацію в оцінюванні. Учні самостійно обирають посильні для них завдання, а тому не виникає конфліктних ситуацій, пов'язаних із примусовим розподілом завдань різного рівня складності, а відтак і з оцінюванням. Оскільки кожне із завдань розраховане на певний час, учень, який обрав завдання із максимальною кількістю балів, але не вклався в термін, одержує відповідно знижену оцінку. Такий підхід не травмує психіку дитини, не принижує її людської гідності, а педагога убезпечує від мимовільної необ'єктивності чи упередженості у ставленні до учня. Кожен учень, таким чином, залучається до активної та зорієнтованої лише на нього роботи. При цьому оперативний зворотний зв'язок сприяє інтенсифікації процесу мислення, пам'яті, яви учня.

Для якісного впровадження в шкільну практику тестування як методичної форми обов'язковим є його систематичність, вписаність у загальну структуру уроку і продуманість методів його використання протягом усього навчального року. Першорядну роль в ефективному освоєнні учнями тестових технологій відіграє успішне оволодіння ними алгоритмами виконання тестових завдань різних тематичних типів, рівня складності й структури, неодмінне здійснення аналізу результатів тестування, з'ясування типових помилок, яких припускаються учні, та визначення шляхів їх усунення.

Використання тестових форм контролю дозволяє швидко й диференційовано з'ясувати рівень знань з теми (на різних етапах уроку, з різною навчальною метою), об'єктивно оцінювати їх глибину, оперативно скоригувати знання дев'ятикласників, заощаджувати час для більшої кількості тренувальних вправ і завдань творчого характеру, активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів.

Як переконують результати проведеного дослідження, комп'ютерно орієнтоване навчально-методичне забезпечення такого типу дозволяє реалізувати найважливіші проблеми дидактики — здійснення якісного негайного контролю за рівнем засвоєння учнями навчального матеріалу, одержання зворотного зв'язку про хід навчально-пізнавальної діяльності користувачів, створення індивідуально-диференційованих форм навчання синтаксису української мови (завдяки створенню вчителем індивідуальних навчальних компонентів різного ступеня складності; вибір зручного темпу і послідовності опрацювання учнем-користувачем і т.п.), реалізація суттєвої інтенсифікації процесу пізнання, забезпечення ефективного й результативного навчання. Цілеспрямована систематична робота учнів із запропонованою електронною програмою позначається на якості їх знань та формуванні синтаксичних умінь і навичок.

З метою вироблення в учнів умінь застосовувати теоретичні знання на практиці нами був розроблений динамічний алгоритм „Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні” для застосування в індивідуальному режимі на персональних комп'ютерах. Електронна програма пропонує

учням-користувачам для аналізу безсполучникові складні речення, в яких потрібно поставити пропущені розділові знаки, правильно виконавши систему розумових дій-кроків.

На початковому етапі засвоєння відповідного мовного правила дії школяра мають бути максимально розгорнутими й осмисленими: від постановки завдання до опанування об'єктом засвоєння. Застосовуючи правило, доцільно використовувати таку послідовність дій: 1) визначення однорідності чи неоднорідності частин аналізованої синтаксичної конструкції; 2) визначення семантичних відношень між частинами речення; 3) перевірка шляхом підстановки співвідносних сполучників, перетворивши таким чином безсполучникове речення на сполучникове; 4) отримання рекомендації щодо потрібного розділового знаку (Рис.5).

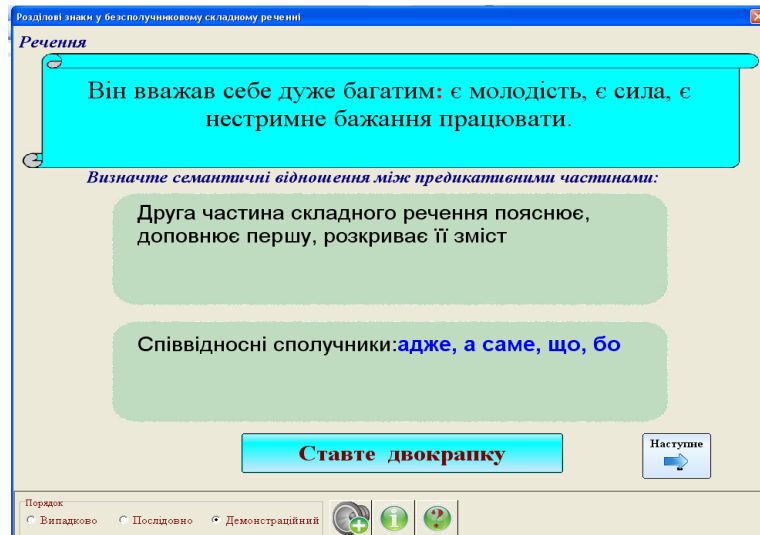

Рис.5. Динамічний алгоритм „Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні”.

Динамічний алгоритм — навчально-тренувальна програма, що спрямована на формування й закріплення умінь і навичок учнів вживання розділових знаків у безсполучникових складних реченнях. Кожен крок користувача контролюється електронною програмою: кольоровим позначенням обраної піктограми сигналізується правильність чи помилковість дій користувача. У випадку помилково обраного учнем шляху міркувань тренувальна програма скеровує його у потрібне русло. Робота учня в тренувальному режимі не обмежується у часі. Оперативний зворотний зв'язок сприяє інтенсифікації процесу мислення, пам'яті, уяви учня, який таким чином залучається до активної та зорієнтованої лише на нього роботи.

Використання динамічного алгоритму сприяє розвитку мислення учнів. Адже кожен новий крок є водночас і фіксацією пройденого шляху міркувань, наочною опорою для подальших пошуків. Основне завдання учня полягає в тому, щоб у кожному конкретному випадку правильно обрати шлях таких міркувань.

Застосування динамічного алгоритму сприяє оптимальній організації засвоєння теоретичного матеріалу на практичних заняттях: учні опановують систему мислительних кроків, що лежать в основі відповідних навичок, у яких реалізується правило. Як слушно зазначає С.О.Караман, навчання за допомогою алгоритмів дозволяє урізноманітнювати навчально-пізнавальну діяльність учнів, сприяє корекції мислительних операцій, а також виробленню навичок поетапного аналізу досліджуваного мовного явища [3, с.77].

Доцільність застосування на уроках рідної мови комп'ютерних навчально-тренувальних програм полягає у можливості тренування у будь-яких видах навчальної діяльності, практично необмежених можливостях повторення мовного матеріалу, та у сприянні доведення умінь до рівня навичок. Крім того, такий вид роботи забезпечує диференціацію навчання, що виявляється у варіативності навчального змісту, використанні системи диференційованих за рівнем складності й відповідності пізнавальним інтересам завдань. Учні можуть самі обирати в комп'ютерній навчальній програмі потрібну їм форму роботи, рівень складності завдань, ступінь самостійності їх виконання. Така диференціація дає можливість педагогові найефективніше використовувати навчальний час, максимально індивідуалізуючи завдання як щодо складності, так і щодо обсягу.

Апробація створених програмно-дидактичних засобів із синтаксису української мови засвідчила, що робота з ними викликає інтерес в учнів, активізує навчально-пізнавальну діяльність, спонукає вчителів до творчості, а учнів — до самонавчання. Результатом впровадження таких електронних дидактичних засобів у навчальний процес є звільнення дитини й вчителя від необхідності виконання рутинних операцій, вивільнення навчального часу на виконання завдань творчого, пошуково-дослідницького характеру, можливість для учнів отримати диференційовані завдання відповідно до їх здібностей,

перевірити й оцінити свої знання. Систематичне опитування усіх учнів із застосуванням запропонованої електронної програми певним чином мобілізує учасників навчального процесу, дозволяє спостерігати динаміку процесу формування знань, умінь і навичок школярів, сприяє раціональному використанню навчального часу та ефективному проведенню уроків мови. Завдяки своєчасно отриманій зворотній інформації про хід навчання, вчитель має можливість розробити гнучку стратегію подальшого навчання, ліквідувати прогалини в знаннях школярів, здійснюючи індивідуальний підхід.

Висновки... Методично виправдане застосування на уроках рідної мови ІКТ вимагає науково-обґрунтованого підходу до створення й використання ППЗ, які за структурою, змістом та методикою подання навчальної інформації повинні відповідати чинним навчальним програмам з української мови, передбачати практичну реалізацію лінгводидактичних принципів навчання, сприяти інтенсифікації процесу засвоєння знань та відповідати психологічним і ергономічним вимогам.

Використання сучасних електронних дидактичних засобів навчання синтаксису української мови дає можливість значно підвищити ефективність засвоєння знань за рахунок їх своєчасності, доцільного дозування, доступності, оперативного взаємозв'язку джерела навчальної інформації та учня, адаптації темпу подання навчального матеріалу до швидкості його засвоєння, врахування індивідуальних особливостей школярів, рівня їх синтаксичної компетентності, методично виправданого поєднання індивідуальних і колективних форм навчальної роботи, організаційних форм, методів і засобів навчання.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження ми бачимо у продовженні розроблення й удосконаленні електронних дидактичних засобів із синтаксису української мови, які підвищували б рівень інформаційної забезпеченості навчального процесу, відповідали чинним навчальним програмам з української мови, сприяли б організації масового і всебічного контролю за засвоєнням навчального матеріалу при збереженні його індивідуальності, передбачали практичну реалізацію лінгводидактичних принципів навчання та відповідали б педагогічним, психофізіологічним, естетичним і ергономічним вимогам. Наступним етапом повинна бути розробка загальних підходів і принципів для об'єднання ППЗ в єдине навчально-інформаційне середовище.

Список використаних джерел та літератури:

1. Жалдак М. І. Педагогічний потенціал комп'ютерно-орієнтованих систем навчання математики / М. І. Жалдак // Комп'ютерно орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. — 2003. — Вип. 7. — С. 3–16.
2. Круглик В. С. Сучасні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні / В. С. Круглик // Інформаційні технології в освіті : зб. наук. праць / [гол. ред. О. В. Співаковський. — Херсон, 2008. — Вип. 2. — С. 114–119.
3. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах : підруч. для студ.-філологів / за ред. М. І. Пентиліук. — К. : Ленвіт, 2000. — 264 с.
4. Співаковський О. В. Типологічні ознаки рівнів навченості студентів в межах компонентно-орієнтованого підходу / О. В. Співаковський // Комп'ютерно орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. — К, 2003. — Вип. 7. — С. 28–35.
5. Співаковський О. В. Педагогические программные средства: объектно-ориентированный подход / О. В. Співаковський // Информатика и образование. — 1990. — № 2. — С. 71–73.

Анотація

Т.Н.Ясак

Компьютерно ориентированное учебно-методическое обеспечение уроков украинского языка в 8-9 классах гимназии

В статье освещены особенности содержания и структуры авторских программно-педагогических средств. Обоснованы психолого-педагогические преимущества и лингводидактическая целесообразность компьютерно ориентированных учебно-методических средств в процессе изучения синтаксиса украинского языка. Рассмотрен методический аспект применения предлагаемых педагогических программных средств.

Ключевые слова: *программно-педагогическое средство, компьютерно ориентированное учебно-методическое обеспечение, универсальность, синтаксис украинского языка, учебно-тренировочный и контрольный режимы.*

Summary

T.N.Yasak

Computer-Oriented Educational and Methodic Provision of Ukrainian Language Lessons in 8-9th Forms of Gymnasiums

The peculiarities of the content and structure of the author program and pedagogical means were highlighted in the article. Psychological and pedagogical advantages and linguodidactic practicability of computer-oriented educational and methodic means in the process of Ukrainian language syntax learning were explained. Methodological aspect of application of the offered pedagogical programming tools was considered.

Key words: *program-pedagogical means, coputer-oriented teaching and methodical provision, universality, syntax of the Ukrainian language, study and practice regime.*

Дата надходження статті:

„18” червня 2010 р.